

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego

»Czysta planeta dla wszystkich. Europejska długoterminowa wizja strategiczna dobrze prosperującej, nowoczesnej, konkurencyjnej i neutralnej dla klimatu gospodarki«

(COM(2018) 773 final)

(2019/C 282/09)

Sprawozdawca: **Pierre Jean COULON (FR/II)**

Współsprawozdawca: **Stefan BACK (SE/I)**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 17.6.2019
Podstawa prawna	Artykuł 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcje odpowiedzialne	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia na sesji plenarnej	20.6.2019
Sesja plenarna nr	544
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	152/1/1

1. **Wnioski i zalecenia**

1.1. EKES zgadza się, że zagrożenie globalnym wzrostem temperatury w niedługim okresie po 2060 r. o ponad 2° C powyżej maksymalnej wartości określonej w porozumieniu paryskim będzie mieć poważne negatywne konsekwencje dla gospodarki europejskiej i warunków życia w Europie. Dlatego EKES zdecydowanie popiera cel zapewnienia neutralności gospodarki UE pod względem klimatycznym do 2050 r. w sposób sprawiedliwy społecznie i efektywny. Taka transformacja jest możliwa i korzystna dla Europy.

1.2. Istnieje zatem pilna potrzeba niezwłocznego podjęcia działań na rzecz klimatu. EKES popiera nadrzędne priorytety przedstawione w komunikacie Komisji Europejskiej. EKES wzywa państwa członkowskie do przyjęcia celu, jakim jest uczynienie Unii Europejskiej gospodarką neutralną pod względem klimatu do 2050 r. EKES apeluje do przedsiębiorstw, związków zawodowych, organizacji pozarządowych i krajowych rad społeczno-gospodarczych o poparcie tego celu.

1.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje oczekiwane pozytywne wyniki wdrożenia poszczególnych uzgodnionych już środków, przy czym szacuje się, że do 2030 r. emisje gazów cieplarnianych zostaną ograniczone o 45 %, a zatem o więcej niż 40 %, do czego UE jest zobowiązana na mocy porozumienia paryskiego, oraz o 60 % do 2050 r.

1.4. Choć nie wystarczy to do osiągnięcia celu, jakim jest stworzenie neutralnego dla klimatu społeczeństwa do 2050 r., zdaniem EKES-u szacowane wyniki już uzgodnionych środków w perspektywie do roku 2030 wskazują, że wszelkie nowe środki muszą uwzględniać potrzebę przewidywalności, aby umożliwić należyte planowanie i uniknięcie pojawiania się aktywów osieroconych. EKES wskazuje zatem na znaczenie wysyłania przedsiębiorstwom, zwłaszcza MŚP, jasnych sygnałów w odpowiednim momencie.

1.5. Z tych samych względów EKES uważa, że pilnym zadaniem jest szybkie zdefiniowanie strategii na okres po 2030 r., z myślą o stworzeniu neutralnego dla klimatu społeczeństwa do 2050 r.

1.6. EKES podkreśla, że przejście do społeczeństwa neutralnego dla klimatu musi dokonać się z zastosowaniem konkurencyjnego, sprawiedliwego społecznego i wielostronnego podejścia oraz że należy wdrożyć właściwe narzędzia, aby osiągnąć pełne zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i akceptację z jego strony, w tym wszystkich obywateli, przedsiębiorstw i organizacji. Powyższe obejmuje ustalenie i wdrożenie opłat za emisję gazów cieplarnianych, z uwzględnieniem ich skutków dla przedsiębiorstw i obywateli.

1.7. EKES podkreśla znaczenie działań podejmowanych na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz wagę pełnego zaangażowania organów lokalnych i regionalnych.

1.8. EKES podkreśla znaczenie gospodarki o obiegu zamkniętym, biogospodarki, cyfryzacji i gospodarki współpracy, jako kluczowych czynników poprawy efektywnego gospodarowania zasobami i ograniczenia emisji.

1.9. EKES przypomina o kluczowym znaczeniu mobilności dla funkcjonowania rynku wewnętrznego UE, co zostało uznane w komunikacie, a także podkreśla wagę znalezienia rozwiązań ograniczających ślad węglowy mobilności, w tym lotnictwa, bez negatywnego wpływu na kluczową rolę mobilności dla całej gospodarki i społeczeństwa UE, w tym osób fizycznych i przedsiębiorstw.

1.10. EKES zgadza się, że ważne jest wytwarzanie energii elektrycznej ze wszystkich dostępnych i pojawiających się źródeł bezemisyjnych. Kluczowe dla zapewnienia dostaw energii elektrycznej, w coraz większym stopniu wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, są wzajemne połączenia sieci, magazynowanie energii i reakcja popytu.

1.11. Wczesne planowanie i ustalanie celów na wczesnym etapie jest ważne, by zapewniać bezpieczeństwo planowania przedsiębiorstwom, zachęcać do badań naukowych i rozwoju oraz stwarzać korzystne warunki dla umożliwienia Europie, w tym europejskiemu przemysłowi i ogólnie biznesowi, wykorzystania przewagi wynikającej z pozycji pioniera i zachowania konkurencyjności. W tym kontekście EKES podkreśla znaczenie stosunków z państwami trzecimi jako środka zaangażowania większej liczby krajów w proaktywną strategię na rzecz klimatu oraz zapewnienia równych warunków działania dla europejskiego przemysłu i wywierania wpływu na wyznaczanie standardów.

1.12. Kluczowe znaczenie dla wdrożenia planowanej strategii ma finansowanie. EKES powtarza zatem swoje zalecenia, zgodnie z którymi należy zapewnić odpowiednie środki budżetowe na wsparcie badań naukowych, rozwoju i zastosowań przemysłowych.

1.13. EKES wskazuje, że finansowanie jest kwestią kluczową. Nie jest to tylko kwestia środków publicznych, w związku z czym ważne jest promowanie mechanizmów mających zachęcać do zielonych inwestycji.

1.14. EKES podkreśla, że przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu nie uda się bez daleko idących badań naukowych i innowacji. Wymaga to wszystkich rodzajów innowacji, w tym w obszarze nowych zachowań, modeli biznesowych, norm społecznych, procesów, technik, marketingu i technologii.

1.15. EKES zwraca uwagę na ważną rolę bioenergii wraz z wychwytywaniem i składowaniem dwutlenku węgla oraz naturalnymi pochłaniaczami dwutlenku węgla, takimi jak lasy i wiele praktyk rolnych wiążących dwutlenek węgla (np. użytki zielone, pastwiska, torfowiska itp.). Część rozwiązania stanowią zrównoważona gospodarka leśna i wykorzystanie potencjału gruntów rolnych w zakresie pochłaniania dwutlenku węgla.

1.16. EKES zauważa, że Europę zamieszkuje około 7 % ludności świata, powstaje w niej 20 % światowego PKB oraz 30 % wysokiej jakości publikacji naukowych na świecie. Ze względu na to, że przestawienie się na gospodarkę neutralną dla klimatu musi być globalnym przedsięwzięciem z punktu widzenia przeciwdziałania zmianie klimatu, EKES uważa, że oddziaływanie UE w tym obszarze będzie najsilniejsze, jeżeli dowiedzie ona pozostałej części świata, że przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu jest możliwe i korzystne dla społeczeństwa. W związku z tym osiągnięcie neutralności klimatycznej 100 miast europejskich do 2030 r. pokazałoby, że przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu może stać się rzeczywistością i poprawić jakość życia.

1.17. EKES uważa, że Europa potrzebuje paktu społecznego na rzecz przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu, który powinien zostać uzgodniony przez UE, państwa członkowskie, regiony, miasta, partnerów społecznych i zorganizowane społeczeństwo obywatelskie w celu zapewnienia, aby w wyniku przejścia nikt nie pozostał w tyle. W tym celu należy odpowiednio zaprojektować i finansować Europejski Fundusz Społeczny i Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji. Przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu to również szansa na wyeliminowanie ubóstwa energetycznego oraz poprawę jakości życia, tworzenia miejsc pracy i włączenia społecznego, a także na zapewnienie wszystkim Europejczykom równego dostępu do podstawowych usług energetycznych.

1.18. EKES apeluje do Parlamentu Europejskiego o ustanowienie niezależnego unijnego Komitetu ds. Zmian Klimatu, którego zadaniem będzie przedstawianie ocen i zaleceń politycznych opartych na badaniach naukowych. EKES apeluje do państw członkowskich, w których nie istnieją jeszcze podobne komitety, o ustanowienie ich na szczeblu krajowym i zapewnienie, aby składały sprawozdania parlamentom narodowym i krajowym radom społeczno-gospodarczym z uwzględnieniem krajowej specyfiki.

1.19. Na koniec EKES ponownie podkreśla, jak pilnym zadaniem jest ustanowienie efektywnego procesu dialogu, aby mógł on wnieść użyteczny wkład w opracowanie strategii, która ma zostać sformułowana i przedłożona do 2020 r., a także ostatecznie przyczynić się do pełnej akceptacji tej strategii i jej poparcia. W związku z tym EKES proponuje ustanowienie stałego dialogu obywatelskiego jako obowiązkowego elementu przygotowań do wszystkich zasadniczych decyzji politycznych oraz wszystkich istotnych inicjatyw prawodawczych na szczeblu UE, krajowym i niższym niż krajowy. Wkład w dialog i sposób jego uwzględniania powinny być publicznie widoczne. Widoczność dialogu należy zapewnić przez przeniesienie odpowiedzialności za nią na poziom komisarzy.

2. Uwagi ogólne

2.1. EKES uważa, że zmiana klimatu jest poważnym zagrożeniem społecznym. Niedługo po 2060 r. średnie temperatury globalne mogą wzrosnąć o 2° C – znacznie powyżej maksymalnej wartości określonej w porozumieniu paryskim – co będzie mieć poważne negatywne konsekwencje dla gospodarki i warunków życia na całym świecie. Jak podkreślono w sprawozdaniu IPCC z 2018 r. ⁽¹⁾ i komunikacie Komisji Europejskiej „Czysta planeta dla wszystkich” (COM(2018) 773) (komunikat), potrzebne jest poczucie pilności działań na rzecz ochrony planety i Europejczyków przed zmianą klimatu.

2.2. EKES zaznacza, że chociaż przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu wiąże się z kosztami, koszty spowoduje również brak działania. Jak wynika z komunikatu w 2017 r. klęski wywołane zjawiskami pogodowymi przyniosły rekordowe straty gospodarcze w wysokości 283 mld EUR, a powodzie rzeczne w Europie mogą powodować straty w wysokości 112 mld EUR rocznie.

2.3. EKES zdecydowanie popiera cel zapewnienia neutralności gospodarki UE dla klimatu (tj. osiągnięcia zerowej emisji gazów cieplarnianych netto) do 2050 r. dzięki sprawiedliwej społecznie i racjonalnej kosztowo transformacji. Jak pokazano w komunikacie, taka transformacja jest możliwa i korzystna. Jest ona ponadto zgodna z globalnymi zobowiązaniami UE wynikającymi z porozumienia paryskiego i celów zrównoważonego rozwoju ONZ.

2.4. EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że pakiet „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” podnosi wartości docelowe UE w zakresie energii na 2030 r. w odniesieniu do zarówno do energii ze źródeł odnawialnych (z 27 % do 32 %), jak i efektywności energetycznej (z 27 % do 32,5 %). Jak wskazano w komunikacie, oznacza to ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 45 % do 2030 r., a zatem o więcej niż 40 %, do czego UE jest zobowiązana na mocy porozumienia paryskiego, oraz o przewidywane 60 % do 2050 r. W ten sposób do 2050 r. nie zostanie osiągnięta neutralność klimatyczna. Dlatego EKES zgadza się, że bezwzględnie konieczna jest wizja transformacji gospodarczej i społecznej przedstawiona w komunikacie.

2.5. EKES podkreśla znaczenie przewidywalności dla ułatwienia planowania i uniknięcia aktywów osieroconych. EKES docenia zawarte w komunikacie stwierdzenie, że nie planuje się obecnie żadnych nowych strategii politycznych ani zmiany celów na 2030 r., i zwraca uwagę na znaczenie jasnych sygnałów wysyłanych bez opóźnień przedsiębiorstwom, zwłaszcza MŚP.

2.6. EKES zgadza się, że osiągnięcie celu neutralności klimatycznej wymaga zmian strukturalnych we wszystkich obszarach życia społecznego. Wpłyne to na wszystkich obywateli, przedsiębiorstwa i organizacje. Jest zatem niezbędne, by w pełni włączyć i zmobilizować społeczeństwo obywatelskie, a także wyposażać je w odpowiednie narzędzia wpływu na środki konieczne do osiągnięcia neutralności klimatycznej. EKES przypomina też, że włączenie przystosowania się do zmiany klimatu do długoterminowego planowania ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia rozwoju gospodarczego i społecznego.

2.7. EKES podkreśla pilny charakter intensyfikacji działań UE i przyjęcia roli przywódczej, by czerpać korzyści z pełnienia roli pioniera.

2.8. EKES odnotowuje definicję siedmiu „strategicznych elementów podstawowych”, wskazującą obszary, w których należy podjąć działania, i określającą system wspierania transformacji.

⁽¹⁾ Specjalne sprawozdanie IPCC przyjęte w październiku 2018 r.

2.9. EKES aprobuje podejście polegające na przedstawieniu ogólnego zestawu 12 nadrzędnych priorytetów, które powinny uki-erunkowywać dążenie do osiągnięcia celu zerowej emisji, oraz odnotowuje w szczególności stwierdzenie, że państwa członkowskie, przedsiębiorstwa i obywatele będą mieć możliwość wyboru i dostosowywania ścieżek do uwarunkowań krajowych, aby doprowadzić do daleko idących przemian społecznych i gospodarczych w każdym sektorze gospodarki.

2.10. EKES podkreśla zwłaszcza znaczenie debat na szczeblu krajowym i niższym od krajowego, a także angażujących zainteresowane strony i obywateli, jako sposobu na demokratyczne współtworzenie różnych środków sprzyjających przejściu na gospodarkę neutralną dla klimatu, w tym zmiany zachowań. Takie debaty pomogą też określić środki, które mogą zyskać poparcie społeczne oraz zaangażować społeczeństwo obywatelskie i obywateli, zgodnie z krajową specyfiką.

2.11. EKES ubolewa, że nie jest jasne, czy i w jakim stopniu państwa członkowskie będą mieć swobodę dostosowania środków wykonawczych do szczególnej sytuacji każdego z nich. Bardzo przydatne byłoby wyjaśnienie tej kwestii podczas planowanych konsultacji. Sprawdzianem pod tym względem będzie wdrożenie rozporządzenia w sprawie zarządzania unią energetyczną.

2.12. EKES zwraca uwagę, że Komisja podjęła już lub podejmuje działania w związku z większością kwestii, do których odnoszą się nadrzędne priorytety, a także że EKES popiera te inicjatywy i przedstawiał sugestie, w tym dotyczące utworzenia forów kontaktowych, podkreślając znaczenie aspektów społecznych i zarządzania.

2.13. EKES popiera powyższe priorytety i wyraża przekonanie, że należy je postrzegać jako pakiet. W szczególności zwraca uwagę na znaczenie finansowania, rolę obywateli, prosumentów i konsumentów, jak również aspekt społeczny, wiążący się z zapewnieniem, aby nikt nie został pominięty. Pozytywne zaangażowanie obywateli można w szczególności osiągnąć zapewniając obywatelom możliwość udziału w korzyściach gospodarczych płynących z transformacji. Mogłoby to obejmować na przykład aktywne promowanie współodpowiedzialności za zdecentralizowaną produkcję energii odnawialnej, takiej jak energia słoneczna i wiatrowa. Kluczowe znaczenie ma zapewnienie akceptacji wszelkich obciążeń powstałych na przykład w wyniku ustalania opłat za emisję gazów cieplarnianych.

2.14. EKES ponownie zwraca uwagę na znaczenie ustanowienia i usprawnienia kontaktów między administracją a podmiotami niepaństwowymi oraz wskazuje na swoje propozycje dotyczące utworzenia koalicji obejmującej kręgi polityczne, administrację i społeczeństwo obywatelskie ⁽²⁾.

3. Potrzeba prawdziwej, nadrzędnej unijnej polityki przemysłowej na rzecz przejścia do neutralnej dla klimatu gospodarki, wspieranej przez ambitne badania naukowe i innowacje, pakt społeczny i demokrację

3.1. Uwagi dotyczące 12 priorytetów

3.1.1. EKES dostrzega kluczowe znaczenie efektywności energetycznej i źródeł odnawialnych dla pełnej dekarbonizacji Europy. Są to już sprawdzone rozwiązania.

3.1.2. Potencjał energii elektrycznej jako czynnika dekarbonizacji jest istotny w szeregu dziedzin, w tym w dziedzinie ogrzewania i chłodzenia (m.in. pompy ciepła, systemy ciepłownicze i chłodnicze), e-paliw i elektromobilności. EKES odnotowuje, że 55 % energii elektrycznej produkowanej w Unii Europejskiej pochodzi już z bezemisyjnych źródeł energii (tzn. 25 % z energii jądrowej, 30 % z energii wiatrowej, wodnej, słonecznej i innych odnawialnych źródeł energii), i zgadza się ze stwierdzeniem zawartym w komunikacie, że energia elektryczna musi być w jak największym stopniu pozyskiwana z czystych, neutralnych dla klimatu, bezemisyjnych źródeł.

3.1.3. EKES zdecydowanie popiera rozwój zdecentralizowanej produkcji energii ze źródeł odnawialnych, na przykład za pośrednictwem spółdzielni energetycznych i prosumentów ⁽³⁾. Rozwój inteligentnych i elastycznych systemów cyfrowych do zarządzania popytem i podażą w zdecentralizowanym systemie energetycznym opartym na odnawialnych źródłach energii z istotną rolą prosumentów będzie ważnym elementem przyszłej sytuacji. Magazynowanie energii ma również kluczowe znaczenie dla wykorzystania odnawialnych źródeł energii na dużą skalę ze względu na zmienność w poziomach produkcji, zarówno w cyklu dziennym, jak i rocznym.

⁽²⁾ Opinie EKES-u w sprawie budowania koalicji społeczeństwa obywatelskiego i władz szczebla niższego niż krajowy w celu wywiązania się ze zobowiązań podjętych w porozumieniu paryskim (Dz.U. C 389 z 2016, s. 20) oraz w sprawie wspierania działań podmiotów niepaństwowych w dziedzinie klimatu (Dz.U. C 227 z 28.6.2018, s. 35).

⁽³⁾ Opinia EKES-u w sprawie przeglądu dyrektywy w sprawie odnawialnych źródeł energii (Dz.U. C 246 z 28.7.2017, s. 55).

3.1.4. EKES popiera rozwój ekologicznej mobilności z wykorzystaniem alternatywnych rodzajów transportu, w tym transportu publicznego, alternatywnych układów napędowych dla wszystkich rodzajów transportu, w tym elektryfikacji i zrównoważonego paliwa wodorowego, gazowego i biopaliw, również w przypadku ciężkich pojazdów drogowych, transportu morskiego i lotnictwa, oraz za pomocą zwiększenia wydajności dzięki cyfryzacji, elektryfikacji i systemom współpracy. Umożliwi to poprawę jakości i wydajności systemu transportu i zmniejszy jego ślad środowiskowy. W związku z tym EKES apeluje o przygotowanie nowej białej księgi w sprawie polityki transportowej w miejsce obecnej. EKES wskazuje na ograniczone cele w zakresie zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem handlu emisjami, w tym w sektorze transportu, uzgodnione przez Radę Europejską w październiku 2014 r. ⁽⁴⁾ Podatki i opłaty, w tym internalizacja kosztów zewnętrznych, powinny być wykorzystywane jako zachęty do większej efektywności, być akceptowalne dla osób zainteresowanych i nie zwiększać całkowitego poziomu opodatkowania.

3.1.5. EKES zgadza się, że konkurencyjny przemysł unijny i gospodarka o obiegu zamkniętym to czynniki ważne dla ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, w tym przejścia na paliwa alternatywne, wychwytywanie i wykorzystanie dwutlenku węgla. EKES wyraża oczekiwanie, że zawarte zostanie jasne odniesienie do Przemysłu 4.0, cyfryzacji i rozwoju gospodarki współpracy jako kluczowych elementów poprawy efektywności energetycznej i ograniczania emisji ⁽⁵⁾. EKES podkreśla, że gospodarka o obiegu zamkniętym jest głównym motorem łagodzenia zmiany klimatu i przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu. Strategie gospodarki o obiegu zamkniętym, takie jak środki na rzecz ograniczenia wkładu surowców pierwotnych, poprawy wykorzystania istniejących aktywów i zmniejszenia produkcji odpadów, okażą się istotnym wkładem w łagodzenie zmiany klimatu i tworzenie gospodarki neutralnej dla klimatu ⁽⁶⁾.

3.1.6. Propagowanie zrównoważonych systemów żywnościowych przyczyni się do łagodzenia emisji gazów cieplarnianych, w tym przez tworzenie i ochronę większej liczby pochłaniaczy dwutlenku węgla. EKES ponownie daje wyraz pogładowi, że wpływ systemów żywnościowych na środowisko można ograniczyć przez zachęcanie do diet prostych i pożywnych ⁽⁷⁾ oraz do produkcji i spożycia sezonowej żywności. Łańcuchy dystrybucji żywności powinny zostać skrócone, a ilość opakowań zmniejszona.

3.1.7. Przemysł europejski wykazał zdolność do rozwijania alternatywnych czystych źródeł energii. Nadal jest on liderem w kluczowych sektorach, takich jak turbiny wiatrowe, stracił jednak przewagę w innych obszarach, takich jak produkcja paneli fotowoltaicznych, która została przeniesiona poza Europę, częściowo w wyniku błędnych wyborów w dziedzinie polityki publicznej dokonanych przez poprzednie rządy krajowe. Obecnie w Europie powstaje tylko ok. 1 % wszystkich baterii litowych produkowanych na świecie. Z myślą o uniknięciu takich błędów w stosunku do sektorów wschodzących EKES z zadowoleniem przyjmuje inicjatywy takie jak plan działania na rzecz promowania sektora baterii w UE oraz konkretyzacja planów utworzenia europejskiego sojuszu na rzecz baterii, w tym rozwój nowych technologii ⁽⁸⁾.

3.1.8. EKES zwraca uwagę na znaczenie ustanawiania standardów na forach międzynarodowych, na których UE może zająć wiodącą pozycję w tym zakresie, ze względu na przewagę konkurencyjną, jaka się z tym wiąże.

3.1.9. EKES zgadza się, że ważne jest zaangażowanie wszystkich innych dużych i wschodzących gospodarek oraz tworzenie pozytywnej dynamiki. W tym kontekście EKES podkreśla znaczenie zapewnienia uczciwej konkurencji i równych warunków działania w stosunku do państw trzecich. Utrzymanie konkurencyjności musi być ważnym elementem wszystkich odnośnych decyzji politycznych.

3.1.10. EKES podkreśla ogromną potrzebę inwestycji oraz transgranicznej i międzysektorowej współpracy w zakresie planowania, która jest niezbędna do wdrożenia inteligentnych sieci, w tym inteligentnych liczników i magazynów energii, które stanowią podstawowy warunek wstępny efektywnego wdrożenia istniejących i przyszłych planów rozwoju sieci oraz uporania się ze zmiennością poziomów produkcji alternatywnych rodzajów energii.

3.1.11. EKES zauważa, że wychwytywanie i składowanie dwutlenku węgla (CCS) pojawia się jako siódmy strategiczny element podstawowy oraz że co najmniej obecnie zachowuje ono kluczowe znaczenie dla możliwości transformacji w społeczeństwo neutralne dla klimatu w 2050 r., szczególnie przez bioenergię wraz z CCS. EKES wskazuje na analizę przeprowadzoną przez Europejski Trybunał Obrachunkowy, w której Trybunał stwierdza, że istniejące już unijne finansowanie mające na celu wspieranie CCS, takie jak program NER300, nie zapewniło „pomyślnej realizacji żadnego projektu dotyczącego wychwytywania i składowania dwutlenku węgla”. W związku z tym występuje znaczna niepewność w odniesieniu do technicznej wykonalności CCS i ograniczona pewność w odniesieniu do poparcia społecznego dla takich rozwiązań.

⁽⁴⁾ Konkluzje Rady Europejskiej, 23–24 października 2014 r., EUCO 169/14, pkt I 2.1, 2.2, 2.10–2.13.

⁽⁵⁾ Opinie EKES-u w sprawie inwestowania w inteligentny, innowacyjny i zrównoważony przemysł oraz odnowionej strategii dotyczącej polityki przemysłowej UE (Dz.U. C 227, s. 70), strategicznego rozwoju polityki przemysłowej do 2030 r. (Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 16), europejskiego programu na rzecz gospodarki dzielenia się (Dz.U. C 75 z 10.3.2017, s. 33).

⁽⁶⁾ Raport Circle Economy i Ecofys: Circular Economy: A key lever in bridging the emissions gap to a 1.5°C pathway (Gospodarka o obiegu zamkniętym – kluczowy czynnik zmniejszania poziomu emisji do wymogu 1,5°C).

⁽⁷⁾ Opinia EKES-u „Wkład społeczeństwa obywatelskiego w rozwój kompleksowej polityki żywnościowej w UE” (Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18).

⁽⁸⁾ Oświadczenie dla prasy wiceprzewodniczącego Maroša Šefčoviča, kwiecień 2019 r., wspólna konferencja prasowa z Peterem Altmaierem i Bruno Le Maire'em, 2 maja 2019 r.

3.1.1.2. EKES podkreśla znaczenie naturalnych pochłaniaczy dwutlenku węgla, takich jak lasy i wiele praktyk rolnych wiążących dwutlenek węgla, np. użytki zielone, pastwiska, torfowiska itp. Zrównoważona gospodarka leśna, w połączeniu z wykorzystaniem produktów drewnopochodnych, które magazynują dwutlenek węgla i zastępują materiały i energię oparte na paliwach kopalnych, przynosi długoterminowe skutki pod względem łagodzenia zmiany klimatu, a także zwiększa zdolność lasów do przystosowania się do zmiany klimatu. Konieczne jest wykorzystanie zdolności gruntów rolnych do wiązania dwutlenku węgla. Zrównoważona gospodarka leśna i wykorzystanie potencjału gruntów rolnych w zakresie pochłaniania dwutlenku węgla są elementem rozwiązania.

3.2. Warunki ramowe – przegląd

3.2.1. EKES zgadza się, że dostęp do odpowiedniego finansowania ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia przewidywanej transformacji. Niezbędne jest pozyskiwanie wystarczających inwestycji publicznych i prywatnych. EKES powtarza zatem swój apel o zapewnienie, aby 40 % Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji Strategicznych oraz 40 % budżetu UE zainwestowano w przeciwdziałanie zmianie klimatu oraz w zwiększanie odporności na zmianę klimatu wszystkich budżetów unijnych i krajowych ⁽⁹⁾⁽¹⁰⁾. EKES podkreśla ściśle związki między finansowaniem badań naukowych i innowacji oraz wprowadzaniem na rynek innowacyjnych rozwiązań, jak omówiono poniżej w pkt 3.3.5 i 3.3.6.

3.2.2. W związku z tym EKES przyjmuje z zadowoleniem opracowany przez Komisję plan działania w zakresie finansowania zrównoważonego wzrostu gospodarczego i wnioski ustawodawcze, które mają zostać przedłożone w związku z tym planem. EKES powtarza, że ważne jest zapewnienie pozytywnego wizerunku zielonego finansowania, lecz również zapewnienie, aby we wszelkich rodzajach znakowania bądź wskaźników referencyjnych uwzględniano specyfikę sektorową i lokalną, a także wielkość odnośnych przedsiębiorstw ⁽¹¹⁾.

3.2.3. EKES przypomina swoje konkretne propozycje przekierowania środków finansowych na zrównoważone inwestycje w ramach „przekierowania ekologicznego” ⁽¹²⁾ z zastosowaniem przez Europejski Bank Centralny luzowania ilościowego jako źródła finansowania.

3.2.4. EKES zwraca uwagę na potrzebę zapewnienia narzędzi ułatwiających podmiotom działającym na małą skalę dostęp do finansowania, tak by podmioty na wszystkich szczeblach miały możliwość skorzystania z finansowania działań w związku ze zmianą klimatu ⁽¹³⁾.

3.2.5. Ponadto EKES podkreśla, że technologie istotne dla klimatu i energetyki podlegają stałej i dynamicznej ewolucji. Zasadnicze znaczenie ma zatem regularnie ponawiana ocena sposobów i środków.

3.3. Badania naukowe i innowacje

3.3.1. EKES zauważa, że nie dojdzie do przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu bez dalekosiężnych badań i innowacji, w tym innowacji społecznych. W istocie wymaga to wszystkich rodzajów innowacji, w tym nowych zachowań, modeli biznesowych, norm społecznych, procesów, technik, marketingu i technologii.

3.3.2. EKES zauważa, że Europę zamieszkuje około 7 % ludności świata, powstaje w niej 10 % globalnych emisji gazów cieplarnianych, 20 % światowego PKB oraz 30 % wysokiej jakości publikacji naukowych na świecie. Ze względu na to, że przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu musi być globalnym przedsięwzięciem na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu, EKES uważa, że oddziaływanie UE w tym obszarze będzie najsilniejsze, jeżeli dowiedzie ona pozostałej części świata, że przejście to jest wykonalne i korzystne dla społeczeństwa.

3.3.3. EKES uważa, że poziom badań naukowych w Europie jest doskonały, lecz z trudem są one przekształcane w wartościowe innowacje. UE i państwa członkowskie powinny lepiej wspierać badania naukowe i innowacje w całym łańcuchach wartości, od podstawowych badań naukowych po komercyjne wdrożenie, oraz uwzględniać nauki społeczne i humanistyczne, aby lepiej zrozumieć czynniki wpływające na decyzje dotyczące energii podejmowane przez użytkowników końcowych, w tym MŚP i obywateli.

3.3.4. EKES uważa, że UE stoi w obliczu historycznej szansy umożliwienia europejskim przedsiębiorstwom, innowatorom, pracownikom i inwestorom ugruntowania pozycji światowego lidera na dynamicznie rozwijających się rynkach czystej energii. UE powinna mieć większe aspiracje we wszystkich aspektach czystej energii, od efektywności energetycznej do elektromobilności, aby zapewnić europejskim przedsiębiorstwom właściwie funkcjonujący rynek wewnętrzny, na którym można bezpiecznie wdrażać innowacje, a także zintegrowaną strategię przemysłową ukierunkowaną na eksportowanie na cały świat rozwiązań w zakresie czystej energii.

⁽⁹⁾ Opinia EKES-u „Europejski pakt finansowo-klimatyczny” (Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 8).

⁽¹⁰⁾ Opinia EKES-u w sprawie ułatwiania dostępu do finansowania działań związanych ze zmianą klimatu dla podmiotów niepaństwowych (Dz.U. C 110 z 22.3.2019, s. 14).

⁽¹¹⁾ Opinia EKES-u „Plan działania: finansowanie zrównoważonego wzrostu gospodarczego” (Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 73) oraz opinia „Zrównoważone finanse: klasyfikacja i wskaźniki referencyjne” (Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 103).

⁽¹²⁾ Opinia EKES-u „Europejski pakt finansowo-klimatyczny” (Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 8).

⁽¹³⁾ Zob. przypis 10 powyżej.

3.3.5. EKES zwraca się zatem do Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej o zapewnienie, aby kolejne wieloletnie ramy finansowe obejmowały należyte wsparcie na rzecz badań naukowych, innowacji oraz, w miarę możliwości, zastosowań rynkowych w dziedzinie energii i klimatu. Popiera zatem apel Parlamentu Europejskiego o zwiększenie budżetu programu „Horyzont Europa” do 120 mld EUR w okresie programowania 2021–2027. Apeluje też o możliwość tworzenia synergii między instrumentami finansowymi UE, do których zaliczają się program „Horyzont Europa”, instrument „Łącząc Europę”, fundusz innowacyjny, fundusze strukturalne, ITER, program badawczo-szkoleniowy EURATOM, program Erasmus oraz narzędzia zarządzane przez Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Fundusz Inwestycyjny.

3.3.6. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję ustanowienia „misji w zakresie badań i innowacji” w celu lepszego ukierunkowania badań naukowych i innowacji na projekty w zakresie wyzwań społecznych, w tym przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu. W związku z tym zwraca się do Komisji Europejskiej i Rady o ustanowienie specjalnej misji zmierzającej do uzyskania przez 100 miast w UE statusu neutralnego dla klimatu do roku 2030. Pokaże to Europejczykom, że przejście na gospodarkę neutralną pod względem klimatu może stać się rzeczywistością i poprawić jakość ich życia. Będzie również okazją do podjęcia konkretnej współpracy z miastami na całym świecie, począwszy od miast należących do Partnerstwa Wschodniego i krajów Unii dla Śródziemnomorza, tak by mogły one czerpać inspirację z doświadczeń europejskich.

3.3.7. EKES przychylnie przyjmuje inicjatywę utworzenia Europejskiej Rady ds. Innowacji. Opierając się na doświadczeniach z już istniejącymi narzędziami, takimi jak Europejski Instytut Innowacji i Technologii, EKES chciałby, aby Europejska Rada ds. Innowacji stała się kluczowym narzędziem UE służącym udostępnianiu cierpliwego i tolerującego ryzyko kapitału na rzecz innowacji, które mają kluczowe znaczenie dla przejścia na gospodarkę neutralną pod względem emisji. Może ona pomóc krajowym przedsiębiorstwom typu start-up, aby stały się europejskimi liderami, a nie były wykupywane przez amerykańskich i azjatyckich konkurentów.

3.3.8. W tym kontekście EKES odnotowuje kluczową rolę społeczności regionalnych i lokalnych w sprostaniu wyzwaniu związanemu ze zmianą klimatu i zwiększeniu zdolności przystosowania się oraz odporności w sposób, który bezpośrednio wpływa na możliwości szeroko zakrojonej transformacji na szczeblu lokalnym. Wiele społeczności podejmuje już samodzielnie inicjatywy i skutecznie przyczynia się do opracowania potrzebnych rozwiązań. EKES podkreśla rolę wysp UE, w tym regionów najbardziej oddalonych, jako potencjalnych innowatorów w zakresie polityki neutralności klimatycznej dla Unii Europejskiej i reszty świata.

3.4. *Wspólne opracowanie paktu społecznego na rzecz przejścia do gospodarki neutralnej pod względem klimatu*

3.4.1. EKES jest zdania, że wszystkie instytucje szczebla europejskiego, krajowego i niższego niż krajowy powinny budować wsparcie na rzecz przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu. Zasadne obawy zgłaszane przez pracowników sektora węgla w wielu państwach członkowskich UE oraz niedawne ruchy społeczne we Francji dodatkowo uwytkliły potrzebę pokazania, że przejście do bardziej ekologicznego społeczeństwa powinno być również przejściem do społeczeństwa bardziej demokratycznego i społecznie sprawiedliwego.

3.4.2. EKES uważa, że Europa potrzebuje paktu społecznego na rzecz przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu, który powinien zostać uzgodniony przez UE, państwa członkowskie, regiony, miasta, partnerów społecznych i zorganizowane społeczeństwo obywatelskie w celu zapewnienia, aby w wyniku przejścia nikt nie pozostał w tyle.

3.4.3. EKES jest zdania, że Unia Europejska powinna zapewnić odpowiednie finansowanie w celu wsparcia pracowników zagrożonych utratą pracy w wyniku przejścia do gospodarki neutralnej pod względem klimatu. W związku z tym apeluje do Komisji Europejskiej, Parlamentu i Rady o zapewnienie, aby Europejski Fundusz Społeczny i Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji były należycie zaprojektowane i sfinansowane z myślą o stawieniu czoła wyzwaniom związanym z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu. W ten sposób Europa dałaby wyraz woli zadbania o to, by nikt nie został pominięty.

3.4.4. EKES uważa, że umiejętności pracowników w gospodarce neutralnej pod względem klimatu mogą znacznie różnić się od umiejętności, które wielu pracowników posiada obecnie. Ważne jest dostosowanie programów kształcenia i szkolenia w celu zagwarantowania przyszłym i obecnym pracownikom oraz organizatorom szkoleń możliwości dokonania lub zaoferowania wyboru z uwzględnieniem przejścia do gospodarki neutralnej pod względem klimatu. Pomoże to szybciej dostosować europejską siłę roboczą i wesprze Europejczyków w rozwoju nowych talentów.

3.4.5. EKES dostrzega w przejściu na gospodarkę neutralną dla klimatu możliwość zapewnienia miejsc pracy młodym Europejczykom, w tym młodym osobom bezrobotnym. W związku z tym zwraca się do Komisji Europejskiej o opracowanie programu „Green Erasmus Pro” w oparciu o pilotażowy projekt „Erasmus Pro”, a także inne projekty, które mogą przyciągnąć więcej młodych ludzi do rozwijających się sektorów gospodarki neutralnej pod względem klimatu (np. zrównoważonego rolnictwa, gospodarki o obiegu zamkniętym, gospodarowania odpadami, efektywności energetycznej, produkcji energii ze źródeł odnawialnych) dzięki poprawie wizerunku tych miejsc pracy i warunków pracy w tego rodzaju zawodach.

3.4.6. EKES postrzega przejście do gospodarki neutralnej pod względem klimatu jako okazję do wyeliminowania ubóstwa energetycznego w Europie oraz poprawy pod względem jakości życia, tworzenia miejsc pracy i włączenia społecznego. UE powinna zapewnić wszystkim Europejczykom równy dostęp do podstawowych usług energetycznych. W oparciu o wyniki uzyskane przez Europejskie Obserwatorium Ubóstwa Energetycznego należy opracować, we współpracy z zainteresowanymi stronami, w tym organizacjami konsumenckimi, europejski plan działania na rzecz zlikwidowania ubóstwa energetycznego w celu zapewnienia, że działania publiczne są w coraz większym stopniu ukierunkowane na pierwotne przyczyny ubóstwa energetycznego. EKES podkreśla konieczność odchodzenia od środków łagodzących na rzecz środków zapobiegawczych, takich jak modernizacja, w celu przekształcenia starych budynków w budynki o zerowym zużyciu energii netto. Taryfy socjalne i talony na energię mogą zapewnić tylko tymczasową ulgę i stopniowo powinny być zastępowane takimi mechanizmami jak dofinansowanie przekształcania istniejących budynków w budynki o zerowym zużyciu energii netto i dofinansowanie zakupu samochodów elektrycznych.

3.4.7. EKES apeluje do państw członkowskich, aby w większym stopniu doceniały wagę poczucia odpowiedzialności obywateli i społeczności za wszystkie lokalne inicjatywy niezbędne do stworzenia gospodarki neutralnej pod względem klimatu, w tym inicjatywy mające na celu zmianę zachowań i lokalną produkcję energii ze źródeł odnawialnych, oraz to poczucie wzmacniały. Mechanizmy wsparcia i reformy rynku energii powinny umożliwiać społecznościom lokalnym aktywny udział w produkcji energii i sprawiedliwy dostęp do rynku energii. Należy aktywniej pomagać państwom członkowskim, które nie mają zdolności instytucjonalnych.

3.4.8. EKES z zadowoleniem przyjmuje ambicję Komisji Europejskiej, by do 2030 r. zmniejszyć o połowę liczbę przedwczesnych zgonów spowodowanych zanieczyszczeniem powietrza (400 tys. przedwczesnych zgonów w Europie w 2015 r.). EKES uważa, że UE i wszystkie jej państwa członkowskie powinny nadać wysoki priorytet polityczny zwalczaniu zanieczyszczenia powietrza. Należy wzmocnić środki regulacyjne ograniczające zanieczyszczenia powietrza emitowane przez pojazdy i elektrownie. Komisja Europejska powinna w większym stopniu angażować organizacje społeczeństwa obywatelskiego, zwłaszcza stowarzyszenia na rzecz ochrony dzieci i osób starszych, gdyż te grupy ludności europejskiej są najbardziej narażone na cierpienia i śmierć w wyniku zanieczyszczenia powietrza.

3.4.9. EKES wyraża zdecydowane przekonanie, że opracowanie paktu społecznego na rzecz przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu jest elementem o zasadniczym znaczeniu dla zapewniania pozytywnego zaangażowania obywateli w konkretne działania na rzecz takiego przejścia.

3.5. *Demokracja i sprawowanie rządów*

3.5.1. EKES zwraca uwagę na ważną rolę, jaką odgrywają obywatele, organy regionalne i lokalne, oraz przewidywane uczestnictwo obywateli w dialogach obywatelskich. Mając na uwadze ogromną mobilizację młodzieży, EKES wzywa Komisję Europejską i państwa członkowskie do podjęcia dialogu również z młodymi obywatelami.

3.5.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje pogląd Komisji, że w odniesieniu do czystej mobilności „u podstaw tej ewolucji muszą leżeć zmiany w sposobie zachowania osób prywatnych i przedsiębiorstw”. Jest zdania, że dotyczy to wszystkich sektorów objętych przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu, w tym sektorów energetyki, mieszkalnictwa, rolnictwa i żywności. EKES podkreśla, że przewidywane daleko idące zmiany, w tym dotyczące zachowań i stylu życia, wymagają akceptacji zainteresowanych.

3.5.3. EKES uważa, że istniejące procedury nie są jeszcze wystarczająco przystosowane do celu zapewnienia niezbędnej akceptacji przez obywateli. EKES podkreśla, że Komisja Europejska powinna dążyć nie tylko do tego, aby transformacja energetyki była „społecznie akceptowana”, lecz także do zapewnienia, aby ta transformacja zyskała demokratyczne i społeczne poparcie.

3.5.4. Bazując na rozporządzeniu w sprawie zarządzania unią energetyczną, EKES proponuje ustanowienie stałego dialogu obywatelskiego, który powinien być obowiązkowym elementem przygotowań do wszystkich poważnych decyzji politycznych odnoszących się do zmiany klimatu oraz wszelkiego unijnego prawodawstwa w tym zakresie. Istotnymi elementami takiego dialogu powinny być przejrzystość i rozliczalność, i powinien on być bliski obywatelom. Dlatego też, o ile konieczny może być dialog internetowy, muszą go uzupełniać spotkania i bezpośredni kontakt z ogółem społeczeństwa. Do jego celów należy zapewnić odpowiednie finansowanie i kadry, a twarzą dialogu powinien stać się wyznaczony do tego celu wiceprzewodniczący Komisji Europejskiej.

3.5.5. EKES uważa, że UE i państwa członkowskie muszą w jeszcze większym stopniu zdemokratyzować kształtowanie polityki energetycznej przez korzystanie z takich narzędzi, jak badania opinii publicznej połączone z debatą, a także przez zapewnienie systemowego zaangażowania i niezbędnych środków, które umożliwią udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w opracowywaniu i wdrażaniu krajowych planów w zakresie energii i klimatu.

3.5.6. EKES odnotowuje kluczową rolę władz lokalnych i regionalnych we wdrażaniu polityki w zakresie klimatu i energii oraz w promowaniu zachowań niezbędnych do jej skutecznego wdrożenia. Zwraca uwagę na inicjatywy podjęte przez Porozumienie Burmistrzów oraz wzywa Komisję do zaaprobowania podobnych inicjatyw i ustanowienia stałego mechanizmu konsultacji w oparciu o dialog „Talanoa”⁽¹⁴⁾. Obejmuje to postulowany przez EKES europejski dialog na temat działań podmiotów niepaństwowych w dziedzinie klimatu.

⁽¹⁴⁾ <https://unfccc.int/topics/2018-talanoa-dialogue-platform>.

3.5.7. EKES powtarza swój apel o utworzenie w Europejskiej Agencji Środowiska europejskiej służby ds. informacji w zakresie energetyki, która byłaby w stanie zapewniać otwarty dostęp do danych dobrej jakości, stworzyć jeden punkt wprowadzania zbiorów danych niezbędnych do oceny postępów w realizacji unii energetycznej, opracować wspólnie z zainteresowanymi stronami założenia dla różnych scenariuszy, a także zapewnić modele typu *open source* do testowania różnych założeń i sprawdzania spójności między poszczególnymi scenariuszami. Prace tej służby powinny być dostępne bez ograniczeń dla wszystkich decydentów, przedsiębiorców i ogółu społeczeństwa.

3.5.8. EKES apeluje do Parlamentu Europejskiego o ustanowienie niezależnego unijnego Komitetu ds. Zmian Klimatu, którego zadaniem będzie przedstawianie ocen i zaleceń politycznych opartych na badaniach naukowych. EKES apeluje do państw członkowskich, w których nie istnieją jeszcze podobne komitety, o ustanowienie ich na szczeblu krajowym i zapewnienie, aby składały sprawozdania parlamentom narodowym i krajowym radom społeczno-gospodarczym z uwzględnieniem krajowej specyfiki.

Bruksela, dnia 20 czerwca 2019 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
